

Розподіл країн за типом економічного розвитку

Запропоновано метод розподілу країн за типом економічного розвитку на підставі інституційних, технологічних, зовнішньоекономічних, споживчих та продуктових ознак. Виклад базується на перегляді теоретичних положень відповідних методологічних підходів. Розроблено систему кодування за аналізованими ознаками економічного розвитку.

Ключові слова: міжнародні статистичні класифікації, тип економічного розвитку, групування, систематизація, кодування, ключ кодування, матриця класифікаційних ознак економічного розвитку.

В умовах сьогодення економічний розвиток тієї або іншої країни пов'язується з валовим внутрішнім продуктом (далі – ВВП) та його похідними: темпами зростання та приросту, ВВП на одну особу населення, переоціненим за паритетом купівельної спроможності національної валюти до долара США тощо. Коливання характеристик ВВП, особливо ВВП на особу, є суттєвими. Наприклад, значення цього показника економічно розвинутих країн та країн “третього світу” відрізняється в десятки разів, і ця різниця постійно збільшується. Вочевидь, останні країни при входженні у світову економіку використовують “неправильні” активи (за визначенням Н. Бердсолла) [1].

ВВП за статистичною термінологією є результативною ознакою, що формується під впливом багатьох факторних ознак – інституційного середовища у країні, технологічної досконалості виробництва, екзогенно-ендогенної орієнтації економічного розвитку, внутрішньої спеціалізації промисловості, конкурентних позицій на світовому ринку і т. ін. Сила дії цих факторів є не тільки невизначеною, а іноді навіть і суперечливою: вони можуть мати різноспрямовані вектори впливу та створювати різні можливості для країн при входженні у світову економіку.

Дослідження відмінності можливостей входження різних країн у світову економіку та шляхів їх економічного розвитку в умовах загострення міжнародної конкуренції актуалізувалися наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. У 2002 р. у щорічній доповіді Організації промислового розвитку ООН уперше було запропоновано поняття “верхній шлях” та “нижній шлях” щодо входження країн у світову економіку та нарощування міжнародної конкурентоспроможності [2]. За визначенням, “верхній шлях” означає економічний розвиток на основі освоєння нових знань, технологій, проведення власних досліджень і розробок та розвитку інноваційного виробництва. Цей шлях притаманний економіці, що базується на нових знаннях. “Нижній шлях” нарощування конкурентоспроможності полягає у виході на міжнародні ринки з експортом сировини та

напівфабрикатів, залученні іноземних інвесторів ціною надання в їхнє практично безперешкодне розпорядження національного ресурсного потенціалу і дешевої робочої сили. Цей шлях притаманний переважно економічно нерозвинутих країнам або тим, що тільки стали на шлях розвитку. Входження таких країн у світову економіку, з одного боку, створює ілюзію їх економічного розвитку, а з іншого – супроводжується загостренням внутрішніх соціальних проблем, пов'язаних із низькою оплатою праці переважної більшості населення, незадовільним станом їх життя, збільшенням розшарування суспільства та, як наслідок, нарощуванням політичної нестабільності.

Явища суспільного життя та ознаки, що їх відображують, тісно взаємопов'язані. Але для визначення та дослідження цих закономірностей потрібний перехід від одиничного до загального, що відбувається через зведення, групування та класифікації.

Зведення є другим етапом статистичного дослідження, що полягає у систематизації, обробленні та підрахунку групувальних і загальних підсумків, обчисленні похідних показників [3, с. 435]. При здійсненні процедури зведення елементи сукупності за певними ознаками об'єднуються у групи, класи, типи, а статистична інформація щодо них агрегується в межах окремих груп та за сукупністю у цілому. Зведення дозволяє виявити типові риси та закономірності масових соціально-економічних явищ та процесів.

Дослідження закономірностей процесу економічного розвитку в різних країнах шляхом систематизації статистичної інформації та розподілу країн за певними атрибутивними ознаками сприятиме вирішенню таких проблем:

- ідентифікація типу економічного розвитку окремої одиниці спостереження;
- вивчення особливостей економічного розвитку кожної окремої одиниці спостереження та тих структурних перетворень і зрушень, що у ній відбуваються;
- визначення зв'язків та взаємозалежностей між головними детермінантами економічного розвитку;

– установа кількісних взаємозв'язків між результативними та факторними ознаками економічного розвитку;

– узагальнення світового досвіду економічного розвитку та його використання з певною адаптацією до умов тієї чи іншої країни з метою вирішення власних проблем, пов'язаних з економічним розвитком.

Велика робота щодо створення передумов для систематизації різних країн за ознаками виробничого процесу уже здійснена. Результатами такої систематизації за внутрішнім виробництвом є міжнародні статистичні класифікації за видами економічної діяльності, продукцією та послугами, зовнішньоекономічною діяльністю тощо. Розглянемо загальновідомі у міжнародній статистиці класифікації [4, с. 233–406]:

1. Міжнародна стандартна галузева класифікація усіх видів економічної діяльності (ISIC) використовується для класифікації будь-якого об'єкта за видом економічної діяльності, що здійснюється ним. Вона призначена, насамперед, для забезпечення статистиків набором категорій видів економічної діяльності, що можна використовувати при збиранні та наданні статистичних даних за видами діяльності, які визначаються тим основним виробництвом, яке здійснює статистична одиниця. За цією ознакою аналізована одиниця групується з іншими одиницями для досягнення відповідних цілей статистичного дослідження.

2. Класифікація основної продукції (CPC) створює основи для міжнародного зіставлення різних статистичних даних, пов'язаних із продукцією, послугами і майновими цінностями. CPC рекомендована як базова класифікація для розроблення за певними правилами класифікації продукції і послуг на багатонаціональному та національному рівнях. Вона є важливим орієнтиром для країн, які розробляють нову або переглядають чинну систему з метою узгодження її з міжнародними стандартами. Базовою класифікаційною структурою CPC є ISIC, з якою вона пов'язана перехідним ключем, що засвідчує відповідність видів економічної діяльності й результатів цієї діяльності – продукції та послуг. CPC здебільшого використовується у різних галузях статистики, серед яких статистика промисловості, система національних рахунків, статистика зовнішньої торгівлі, статистика платіжного балансу та ін.

3. Гармонізована система опису та кодування товарів (HS) упроваджена Радою митного співробітництва з 1983 р. для митних тарифів, але вона також використовується багатьма країнами для статистичного спостереження у галузі зовнішньої торгівлі. Її об'єктами є всі рухомі товари, але не послуги. Основне призначення HS – контроль і облік переміщення товарів через кордони митних територій у процесі зовнішньої

торгівлі, також вона використовується для збирання інформації зі статистики зовнішньої торгівлі та проведення міжнародних порівнянь, ліцензування і квотування товарів.

4. Міжнародна стандартна торгова класифікація (SITC) – міжнародна класифікація товарів ООН для зовнішньої торгівлі, на базі якої здійснювалося порівняння на світовому рівні. Після того, як HS почала використовуватися практично у всьому світі, SITC перестала бути визначальною.

Крім зазначених міжнародних класифікацій, також використовуються: Класифікація видів економічної діяльності Європейського Союзу (NACE), Класифікація продукції за видами діяльності (CPC), Класифікатор видів промислової продукції (PRODCOM), Комбінована номенклатура (CN) тощо.

Зазначені міжнародні класифікації розроблені переважно для уніфікації та приведення до порівняльного вигляду видів економічної діяльності, товарів або послуг, що виробляються або експортуються (імпортуються). Їхнє призначення – це забезпечення здійснення міжнародних порівнянь, розробки стратегії у рамках СОТ, моніторингу міжнародних ринків, оцінки стану ринків окремих видів продукції і послуг та ін., що, однак, тільки фіксує спеціалізацію національного виробництва на випуску тих чи інших товарів або послуг, але не дає відповіді на ключове запитання: чому постійно збільшується розрив в економічному розвитку і конкурентоспроможності між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, які фактори є найбільш впливовими та визначальними?

Метою статті є розробка принципів групування та систематизації національних макросистем у міжнародній статистиці за типом економічного розвитку з метою усвідомлення наслідків та суперечностей нарощування результативної ознаки – ВВП – під впливом факторних ознак економічного розвитку.

Індикатором наявності суто внутрішньої проблеми економічного розвитку України є низький показник її міжнародної конкурентоспроможності, рівень якого формується в умовах невідповідності фактичної глибокої інтеграції України в систему міжнародних зв'язків та недосконалого юридично-правового закріплення відносин із країнами світу.

Наукове уявлення про перспективи розвитку України потребує дослідження сутності тих інституційно-господарських складових, які забезпечують високі темпи приросту ВВП на тлі комплексу проблемних явищ: екзогенно залежна економічна модель розвитку держави з сировинною орієнтацією [5]; низька частка інноваційних технологій, яка не демонструє тенденції до зростання [6]; високий ступінь зносу основних засобів, що на 01.01.2008 р. становив майже 50% [7, с. 36]; поглиблення соціального розшарування суспільства при постійному зростанні мінімальної

і середньої заробітної плати [8]; неприпустимі масштаби прихованого безробіття, коли поза межами відтворювального сектору країни працює від 2,5 до 3,0 млн. працездатних українців [9, с. 92]; значна частка витрат домашніх господарств на продукти харчування (60%), які не відповідають стандартам раціонального споживання за калорійністю, вмістом білків, жирів, мінералів тощо [10].

Системна робота з дослідження умов для ведення бізнесу в різних країнах (у т. ч. і в Україні) з метою їх подальшого порівняння розпочалась у 1998 р. Ініціатором цих досліджень виступив Всесвітній економічний форум. Основною проблемою було визначення кола агрегованих показників для розрахунку міжнародного рейтингу країни. За результатами цієї роботи було розроблено індекс поточної конкурентоспроможності, в якому узагальнено три фактори: дієвість стратегій компаній, сприятливість внутрішнього ділового клімату в країні для ведення бізнесу та рівень ВВП на особу населення. Деяко пізніше було започатковано процедури розрахунків індексу мікроекономічної конкурентоспроможності, який з 2004 р. був модифікований у індекс конкурентоспроможності бізнесу. Вихідними даними для їх обчислення були результати опитування декількох тисяч експертів у різних країнах за 120-ма запитаннями, що характеризували умови економічної діяльності за 10-ма ключовими напрямками (макроекономічне середовище, державні інституції, загальна інфраструктура, конкурентне середовище у країні, захист навколишнього середовища, розвиток кластерів, технологічні інновації, інформаційно-комунікаційні технології, діяльність і стратегія компаній) [11, с. 63–92].

Крім перелічених індексів, розраховують також індекс сприйняття корупції [11, с. 94–103], індекс конкурентоспроможності зростання [11, с. 116–117], індекс розвитку людського потенціалу, показник зубожіння, зумовленого відсутністю можливостей, індекс зубожіння населення тощо [12, с. 335–336].

Але навіть таке деталізоване конструювання системи індексів, що базується на дослідженні внутрішнього клімату в країні для ведення бізнесу, технологічному переоснащенні виробництва та домінуючих технологічних укладах, аналізі умов розвитку людського потенціалу, не дає відповіді на ключове запитання: відбувається економічний розвиток національної макросистеми чи ні? Відсутність у сучасних теоретиків методологічного інструментарію побудови цілісної моделі економічного розвитку нівелює результати їх досліджень. Високий ступінь абстрагування під час побудови вищезазначених індексів перешкоджає отриманню однозначної відповіді на поставлені запитання, проте підтверджує складність розкриття проблеми економічного розвитку в прийнятних для емпіричного вимірювання

категоріях. Вирішити цю проблему можна шляхом систематизації, типології (групування) країн за типом економічного розвитку. Це дозволить поглиблено дослідити закономірності процесу економічного розвитку окремо взятої країни та визначити взаємозв'язок атрибутивних та кількісних ознак розвитку.

Економічний розвиток кожної окремо взятої країни – явище унікальне, притаманне лише їй, детерміноване її інституційно-технологічним середовищем та зумовлене минулим [13, с. 134]. Але зіставлення кількості типів економічного розвитку та кількості країн світу дозволяє висунути гіпотезу про існування країн, що мають подібні ознаки економічного розвитку та які можна згрупувати за його типом. З найбільш відомих статистичних групувань у цьому випадку буде прийнятним типологічне групування – розподіл досліджуваної якісно неоднорідної сукупності на класи, соціально-економічні типи, споріднені групи відповідно до ознаки, що вивчається [14, с. 24]. Саме такі угруповання широко застосовуються при вивченні соціально-економічних явищ і процесів, оскільки вони дозволяють дослідити зародження, розвиток та згасання різних типів явищ. При здійсненні типологічного групування увага акцентується на ідентифікації типів соціально-економічних явищ на основі глибокого теоретичного аналізу явища, що розглядається [13; 15; 16].

Групувальна ознака може бути однією або їх може бути декілька. Якщо усю сукупність країн, що досліджуються за типом економічного розвитку, згрупувати за однією ознакою, то отримаємо просте угруповання. Якщо використовується декілька групувальних ознак, то отримаємо складне (комбінаційне) групування.

Попередні теоретико-емпіричні дослідження довели, що усю сукупність країн доцільно розбити на угруповання за п'ятьма ознаками:

- 1) сприятливість інституційного середовища для економічного розвитку, тобто командний розподіл факторів або вільний вибір;
- 2) тип технологій, що застосовуються у виробництві (затратні або економічні);
- 3) орієнтація внутрішнього виробництва на задоволення потреб споживачів, які розташовані у межах країни або за її межами (внутрішні або зовнішні споживачі);
- 4) напрям споживання, тобто зосередженість внутрішнього виробництва переважно на виробництві продукції, призначеної для проміжного або кінцевого споживання;
- 5) спеціалізація внутрішнього виробництва на задоволенні потреб проміжних споживачів у технологіях та обладнанні або у сировині, напівфабрикатах та енергоносіях.

Атрибутивні ознаки розвитку розподіляють усю сукупність одиниць спостереження (країн) на відносно однорідні категорії за певними ознаками.

Особливість складного групування полягає в тому, що розподіл сукупності на групи здійснюється за двома або більшою кількістю ознак, які комбінуються. Це дозволяє спочатку сформува-ти групи за однією ознакою, потім розподілити їх на підгрупи за іншою ознакою, які у свою чер-гу діляться за третьою ознакою і т. д. Складні групування дозволяють більш ретельно вивчити особливості досліджуваного явища, однак під час їх побудови виникає питання щодо послідовності розбиття одиниць сукупності за ознаками. Як прави-ло, спочатку здійснюється групування за атри-бутивною ознакою, значення якої мають чітко виражені якісні відмінності. Такою ознакою, що створює підгрунту для подальшого групуван-ня, є інституційний рівень. Його значущість та визначальний вплив на економічний розвиток довів Д. Норт у своїй фундаментальній праці “Институ-ты, институциональные изменения и функциони-рование экономики” [13].

Отже, атрибутивною ознакою, визначальною для економічного розвитку, з чіткими якісними відмінностями є інституційне середовище. За цією ознакою усі країни утворюють дві великі групи: інституційне середовище для ведення бізнесу в одній буде сприятливим, а в другій – ні.

У кожній з цих груп можна виокремити дві підгрупи за технологічною ознакою: у першій підгрупі країн застосовуються економічні технології, у другій – затратні. Але з урахуванням поперед-нього розподілу за інституційною ознакою, за-гальна кількість підгруп країн, згрупованих за інституційно-технологічною ознакою, буде стано-вити чотири.

Країни, зорієнтовані переважно на зовнішній або внутрішній попит, створюють два великі кла-си – екзогенно та ендемогенно орієнтовані. З ураху-ванням попередніх двох груп та чотирьох підгруп кількість класів може дорівнювати 8. Належність до того чи іншого підкласу визначається спожи-вачем, на задоволення попиту якого спрямована внутрішня промислова політика, – це є кінцевий споживач або проміжний, тобто промислові фірми, підприємства, об’єднання. Кількість таких класів – два, але з урахуванням попередніх групувань за-гальна кількість підкласів може складати 16.

Продукти, призначені для проміжного спожи-вання, мають принципову відмінність (з одного боку, це технології, устаткування та обладнання, з іншого – сировина та енергоносії), за якою всі країни можна поділити на три категорії:

1. Країни, що випускають продукти для кінцевого споживача.
2. Країни, що виробляють переважно технології, устаткування та обладнання.
3. Країни, що виробляють, в основному, сировину або енергоносії.

Із урахуванням попередніх групувань загальна кількість категорій становитиме 24. Відповідно,

всі країни можна поділити на: 2 групи; 4 підгрупи; 8 класів; 16 підкласів; 24 категорії (кластери).

Отже, теоретично, якщо згрупувати всі країни за сукупністю інституційно-технологічних та інтеграційно-споживчих ознак, можна отримати 24 кластери. За припущення, що всі країни приблиз-но рівномірно розподілені за кластерами, в кожно-му кластері їх може бути 6 – 10. Таке групування дозволяє нечислові (атрибутивні) статистичні дані, що характеризують економічний розвиток та визначають його тип, перетворити у числові й у подальшому визначити кількість кластерів і кількість країн у кожному з них.

Як було зазначено вище, у сукупності ознак, що характеризують будь-який процес, виділяють результативні та факторні ознаки. У нашому дослідженні результативною ознакою є ВВП, а факторними ознаками, під впливом яких він змінюється, – характеристики типу економічного розвитку. ВВП – це кількісний показник, що вимірюється за абсолютною шкалою та припускає всі арифметичні дії. Тип економічного розвитку можна визначити за п’ятирівневою 24-ранговою шкалою, для якої застосовується математичний апарат нечислової статистики. Для виявлення наявності та напряму зв’язку між результативною ознакою (ВВП) та факторними ознаками розви-тку потрібно поєднати шкали двох типів – абсолют-ну (за якою вимірюється ВВП) та п’ятирівневу 24-рангову (за якою визначається тип економічного розвитку). У результаті отримаємо матрицю (рис. 1).

Порівняльний аналіз, виконаний у координатах п’ятирівневої 24-рангової шкали вимірювання ознак економічного розвитку та рівня ВВП на осо-бу населення, дає не тільки наочне уявлення про статистичні ознаки “верхнього” та “нижнього” шляхів розвитку, але й окреслює межі кластерів країн, споріднених за цими ознаками, щільність їхнього розташування у кластерах, швидкість траєкторії розходження групувань національних макросистем.

Матриця “тип економічного розвитку – ВВП на особу населення” показує кількість накопичено-го багатства у вигляді ВВП та дозволяє зіставити якісні варіанти його накопичення із загальною його кількістю. Крім того, вона демонструє за-гальне місце країни у світі за результативними та атрибутивними ознаками розвитку. Стати-стична сукупність у цьому випадку складається з набору векторів даних різних типів – числових та категоріальних, що переведені у числові. За результатами дослідження змін векторів даних різних типів за декілька років устанавлюється швидкість розходження країн, що входять до різних кластерів, та динамічні зміни всередині кожного кластера. Ці дані є елементами нечис-лових математичних просторів (множин), ма-тематичний апарат аналізу яких заснований на

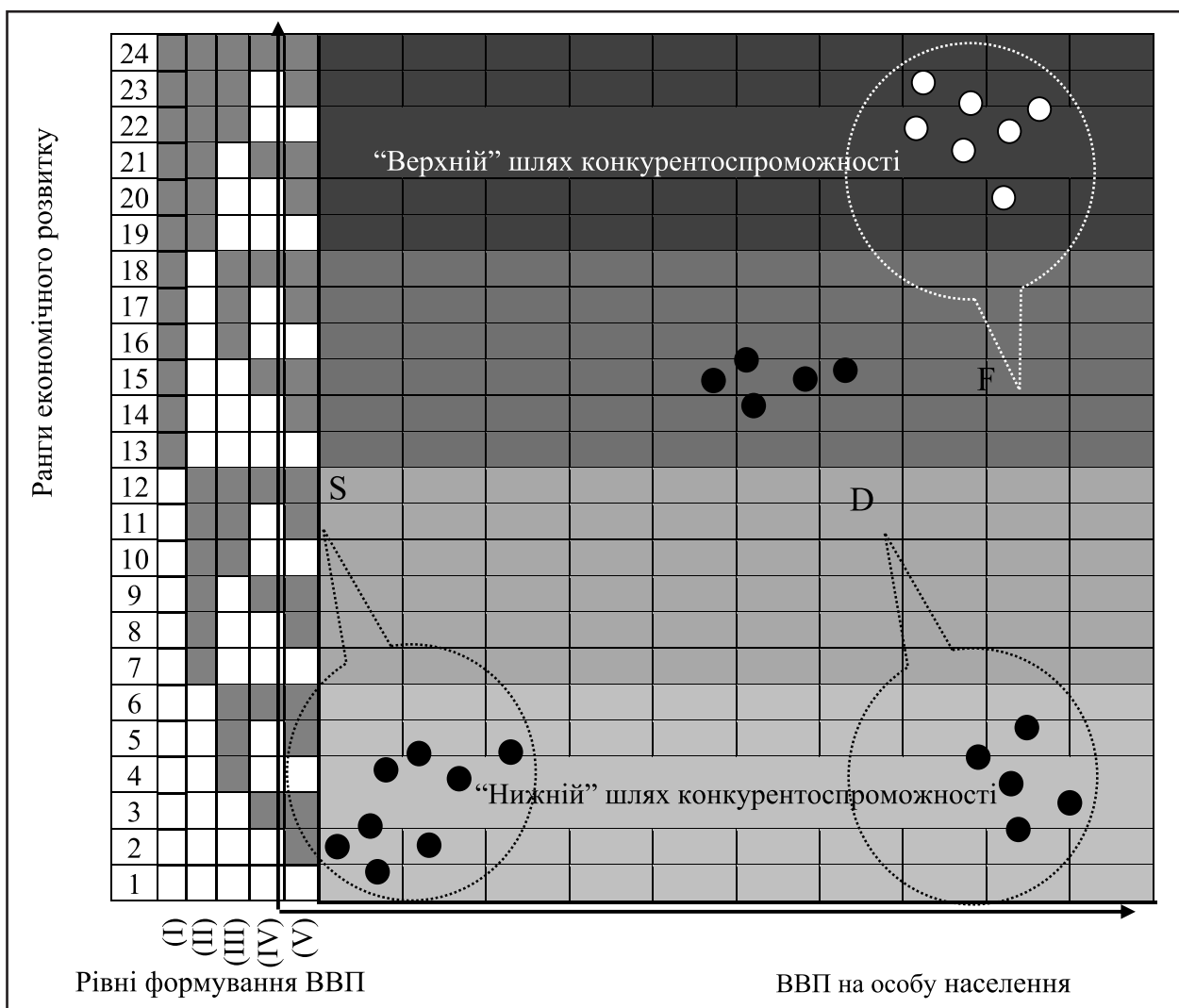

Рис. 1. Позичонування країн за ВВП на особу та ознаками типу економічного розвитку

використанні відстані між кластерами, показників міри їхньої близькості чи відмінності. На основі значень відстаней між кластерами можна розрахувати емпіричні та теоретичні середні, побудувати непараметричні оцінки щільності розподілу ймовірностей, вирішити завдання діагностики та кластерного аналізу.

Для підвищення ефективності оброблення такої інформації доцільно кожній країні за певним сполученням ознак економічного розвитку присвоїти код. Структура коду за ознаками економічного розвитку має вигляд:

- XX – групи;
- XX.XX – підгрупи;
- XX.XX.XX – класи;
- XX.XX.XX XX – підкласи;
- XX.XX.XX.XX.XX – категорії.

Ключ кодування містить послідовність цифр позначення ознак відсутності ("0") чи наявності ("1") економічного розвитку, аналітичне встановлення яких здійснюється на п'яти відповідних рівнях (I–V) формування ВВП.

Розшифровка кодів така: перша цифра відповідає ознакам регулювання інституційного

рівня, друга – відносного рівня ефективності технологій, третя – ендогенно-екзогенної орієнтації, четверта – спрямованості на споживача, п'ята – виду продукції. За цим алгоритмом побудови ключа кодування складається матриця сукупності класифікаційних ознак (табл. 1). У кожному п'ятизначному коді позначаються ті конкретні ознаки, що встановлюються за п'ятирівневою 24-ранговою шкалою вимірювання ознак економічного розвитку (див. рис. 1). Отримані дані набувають значень від 00000 для першого рангу до 11111 для 24-го. Розшифровка і деталізація класифікаційних ознак економічного розвитку виконується відповідно до наведеного алгоритму побудови кодів. Наприклад, код 10011 означає наявність трьох з п'яти ознак економічного розвитку та надає інформацію про його властивості в категоріях інституційно-господарського спектру формування ВВП: на тлі інституційного сприяння вільному формуванню факторних комбінацій та переважної спрямованості господарського сектору економіки на задоволення продукцією кінцевих споживачів використовуються витратні технології при високому ступені екзогенної залежності.

Кодування економічного розвитку за класифікаційними ознаками

Ранг	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Код	00000	00001	00011	00100	00101	00111	01000	01001	01011	01100	01101	01111
Ранг	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Код	10000	10001	10011	10100	10101	10111	11000	11001	11011	11100	11101	11111

При міждержавному зіставленні враховуються відмінності побудови систем національних рахунків. У зв'язку з цим групування за ознаками розвитку можна здійснювати з використанням як повного коду, так і його часток, якими, наприклад, кодуються тільки інституційно-виробнича або інтеграційно-споживча групи. Тобто можна отримати вибірки, що складаються з різної кількості країн, згрупованих за різними ознаками. Відповідно, типологічне групування країн за типом економічного розвитку можна здійснювати за різною кількістю ознак та отримувати кластери, що мають різний ступінь спорідненості.

Методологічний апарат статистичного вимірювання й оцінювання економічного розвитку відкриває нові аспекти наукового пошуку та дає підстави для створення міжнародних класифікацій країн за типом економічного розвитку. Створення міжнародних статистичних класифікацій передбачає такі послідовні етапи [4, с. 145]:

- 1) визначення одиниць спостереження;
- 2) визначення рівнів спостереження;
- 3) встановлення взаємозв'язків між рівнями спостереження.

У попередніх дослідженнях авторами також обґрунтована неможливість використання для вимірювання економічного розвитку національної макросистеми абсолютної метричної шкали, за якою визначається ВВП, та розроблена шкала у вигляді лінійки або кругової діаграми. У контексті цієї статті за одиницю спостереження обрана національна макросистема, що є сукупністю економічних суб'єктів – домашніх господарств, підприємств і держави, взаємопов'язаних процесом кругообігу суспільного продукту (виробництва, розподілу, обміну та споживання), характер взаємо-

дії яких зумовлений особливостями організаційно-економічного механізму управління розвитком, стійкістю історичної єдності та спільністю території [15, с. 36]. Рівні, за якими повинно відбуватися спостереження, визначені відповідно до категоріальних ознак економічного розвитку, а саме: інституційний, технологічний, зовнішньоекономічний, споживачький та продуктової. Також визначено взаємозв'язок між ними та досліджено механізм впливу одного рівня на інший.

Таким чином, авторами розроблено засади побудови класифікації економічного розвитку національних макросистем. Вона придатна для застосування в методології досліджень і порівнянь:

- а) економічного розвитку різних національних макросистем як варіацій однієї або декількох однорідних статистичних сукупностей;
- б) міжнародної конкурентоспроможності;
- в) особливостей соціальних наслідків економічного розвитку;
- г) перспективних напрямів економічного розвитку.

Побудована за обраним концептуальним підходом на засадах методології статистичного вимірювання й оцінювання економічного розвитку національної макросистеми Класифікація придатна для поглиблення викладених методик та розроблення шляхів їхнього запровадження. Важливими перспективними завданнями зазначеного наукового напрямку є поглиблення розуміння суті класифікаційних ознак економічного розвитку, згрупованих за рівнями інституційно-господарського спектру формування ВВП. Обґрунтування відповідної теоретичної бази потрібне для розроблення шкал вимірювання економічного розвитку та поглибленого розуміння суті категоріальних ознак розвитку

Список використаних джерел

1. Бердсолл Н. Усиление неравенства в новой глобальной экономике / Н. Бердсолл // Вопросы экономики. — 2006. — № 4 — С. 84—89.
2. Competing Through Innovation and Learning: Industrial Development Report 2002–2003 / United Nations Industrial Development Organization. — Vienna : UNIDO, 2002. — 126 с.
3. Статистический словарь / [гл. ред. М. А. Королев]. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Финансы и статистика, 1989. — 623 с.
4. Парфенцева Н. О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: розвиток і впровадження : [моногр.] / Парфенцева Н. О. — К. : ВПД “Формат”, 2009. — 600 с.
5. Геєць В. М. Від екзогенно залежної до ендогенно орієнтованої стратегії розвитку економіки / В. М. Геєць, М. І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 1. — С. 34—46.
6. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України / Б. Данилишин, В. Чижова // Економіка України. — 2004. — № 3. — С. 4—11.
7. Статистичний щорічник України за 2008 рік : [стат. зб.] / [за ред. О. Г. Осауленка] ; Державний комітет статистики України. — К. : ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2009. — 567 с.
8. Архангельський Ю. Бідність, податки та економічне зростання / Ю. Архангельський, О. Радзівеський, А. Алексєєва // Економіка України. — 2006. — № 5. — С. 63—71.
9. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році. — К. : ІВЦ Держкомстату України, 2005. — 182 с. — (Офіц. видання).

10. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б. Пасхавер // Економіка України. — 2006. — № 4. — С. 43–50.
11. Конкурентоспроможність національної економіки / [за ред. Б. Є. Кваснюка]. — К. : Фенікс, 2005. — 582 с.
12. Счета сектора домашних хозяйств: опыт использования понятия и составления счетов : в 2 т. — Нью-Йорк : ООН, 2003. — Т. 2. : Расширения вспомогательных счетов сектора домашних хозяйств. — 2003. — 412 с.
13. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Норт Д. ; [пер. с англ. А. Н. Нестеренко]. — М. : Фонд экономической книги “Начала”, 1997. — 180 с.
14. Социально-экономическая статистика : [учеб. для вузов] / [под ред. Б. И. Башкатова]. — М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2002. — 703 с.
15. Попова В. В. Організаційно-економічний механізм управління розвитком національної макросистеми: архітектура та методологія статистичного оцінювання : [моногр.] / Попова В. В. — К. : ВПД “Формат”, 2008. — 488 с.
16. Попова В. В. Факторная теория экономического роста и развития : [моногр.] / Попова В. В. — К. : Изд-во Европ. ун-та, 2005. — 451 с.

УДК 338.001.36

М. Г. Сидоренко,
заступник керівника проекту,
ВАТ “Інформаційно-аналітичне агентство
“Статінформконсалтинг”

Забезпечення порівнянності показників при переході статистики України до нової версії КВЕД

Розглядаються питання щодо необхідності забезпечення порівнянності показників при переході на нову версію Класифікації видів економічної діяльності, що дає можливість здійснити надійні перерахунки ретроспективних даних, підвищити якість прогнозів та забезпечити зіставність статистичних показників України на міжнародному рівні.

Ключові слова: порівнянність показників, ретроспективні перерахунки, нова версія КВЕД, NACE Rev. 2, структура статистика, короткострокова статистика, форми статистичної звітності.

Система статистичних показників відтворює ті принципи статистичного підходу, що спрямовані на вдосконалення управління, а об'єктивність цієї системи уможливорює адекватне відображення різномірної діяльності та ефективності управління нею [1]. Однією з основних вимог забезпечення порівнянності статистичних даних та результатів обстежень є використання гармонізованих систем показників і класифікацій, що, у свою чергу, сприяє досягненню узгодженості та гармонізації даних у межах статистичної системи.

Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних засад побудови систем стандартизованих статистичних показників зробили зарубіжні та вітчизняні вчені. У працях [1–6] багато уваги приділено питанням якісного і кількісного відображення певних властивостей соціально-економічних явищ або процесів, забезпечення належного рівня якості даних статистичних обстежень, використання систем статистичних показників для вдосконалення управління, а також розглянуто концептуальні проблеми застосування окремих статистичних показників. Водночас недостатньо дослідженими залишаються методологічні засади забезпечення порівнянності статистичних показників при переході до нових версій статистичних класифікацій.

Однією з основних умов високого ступеня обґрунтованості результатів аналізу є забезпечення достовірності та об'єктивності статистичної інформації, яка при цьому використовується, що також вимагає порівнянності показників у часі.

© М. Г. Сидоренко, 2010

У рядах динаміки, які охоплюють значні періоди часу, показники часто не є порівняними, зокрема у зв'язку з тим, що не забезпечуються:

- єдності об'ємних, структурних, якісних і вартісних чинників;
- урахування фактора часу;
- порівнянності вихідного стану (технічні, природні, кліматичні та інші умови);
- єдності методики розрахунку показників та їх складу.

У міжнародній практиці для досягнення порівнянності статистичних показників використовується метод “перехідних ключів”. Розробка принципової схеми “перехідного ключа” та її реалізація, що забезпечують досягнення порівнянності, можливі при забезпеченні єдності [6]:

- методології класифікаторів і показників;
- складу окремих показників;
- складу групи показників;
- одиниць вимірювання натуральних показників;
- одиниць вимірювання національних грошових одиниць тощо.

Питання сумісності, що виникають при побудові й аналізі динамічних рядів, можуть вирішуватись як у процесі збирання й оброблення даних, так і пізніше, під час їх перерахунку. Сумісність показників у рядах динаміки вимагає застосування єдиної методології розрахунку, територіальної сумісності, однакової повноти охоплення частин явища, рівності інтервалів часу, до яких належать рівні ряду, та (щодо вартісних показників) застосування єдиних порівнянних